

Eesti Maaparandajate Selts 25: Tõde ja õigus maaparanduses

Head seltsi liikmed, maaparandajad, põllumehed!

Mul on hea meel, et te olete oma juubeliseminari teemaks valinud just tõe ja õiguse maaparanduses. See on kujund, mille kaudu on maaparandusest võimalik rääkida kõiki kõnetades.

Üks meie kaasaegne klassik Valdur Mikita on Tõde ja õigust kui eestlaste üht tüviteksti nimetanud lausa viiekõiteliseks sookuivendamise käsiraamatuks.

Anton Hansen Tammsaare ise pidas romaani esimest köidet võitluseks maaga. Sellele järgnesid võitlused jumala, ühiskonna ja iseendaga. Läbi selle püüdis Tammsaare edasi anda inimkonna arengulugu. Ma arvan, et see, et inimese arengulugu saab alguse maast, on väga olulise märgilise tähendusega.

Nii nagu on märgilise tähendusega maaparandajate seltsi 25. aastapäev.

Iga tähtpäev annab põhjuse, et ajas tagasi vaadata.

Kui Tammsaare romaanis pidas eestlane maaga võitlust juba sadakond aastat tagasi, siis suuremahulisest maaparanduse algusest saame rääkida 70-80 aastat tagasi.

Kõige selle tulemusel saime nõukogude ajast pärandiks enam kui 700 tuhande hektari jagu maaparandussüsteeme põllumajandusmaal. Tänapäevaks on ligikaudu 2/3 põllumajandusmaa ja 1/3 metsamaa sihipärane kasutamine võimalik tänu maaparandussüsteemide toimimisele.

Inimeste loodud asjad ei ole igavesed ja nende käigus hoidmine nõuab pidevat tööd. Sama põhimõtte kehtib ka maaparandussüsteemide kohta. Alati ei ole me talitanud parima omaniku kombel, mistõttu on põllumajandusmaal kuivendussüsteemide pindala vähenenud 100 tuhande hektari võrra. Samas omaette küsimus on, kas kogu selle maa puhul oli maaparanduse ettevõtmine põhjendatud.

Miks ajalooliselt hakati maaparandusega tegelema? Eelkõige selleks, et maa viljelusväärtust parandada ja seeläbi meie inimesed ja loomad ära toita. Samas ei ole tegemist odava tööga, pigem vastupidi. Võrreldes maa hinnaga on investeeringud maaparandussüsteemidesse kallid ja tasuvusaeg pikk.

Kõigele sellele oleme püüdnud kaasa aidata nii piitsa kui präänikuga. Tunnistan, et nimetades maaparandusseadust siinkohal piitsaks ja erinevaid toetusmeetmeid präänikuks, teen maaparandusseadusele kindlasti ülekohtuselt liiga.

25 aastasesse perioodi jääb terve rida erinevaid maaparanduse seadusi ja rakendusakte, mis kõik on kandnud eesmärki suunata maaomanikku oma maa eest heaperemehelikult hoolt kandma ning sel eesmärgil maaparandussüsteemidel hoidu tegema. Lisaks on riik suuremate valgaladega ühiseesvoolude hoiukohustuse enda kanda võtnud.

Selleks, et maaomanikule nende tööde tegemisel tuge pakkuda, oleme rakendanud erinevaid toetuskeeme maaparandussüsteemide hooldamiseks ja korrastamiseks. Ainuüksi viimase 15

aasta jooksul oleme maaparanduse investeeringutesse panustanud 105 miljonit eurot, millele maaomanikud on omalt poolt juurde investeerinud 20 miljoni euro jagu.

Kas seda on palju või vähe? Kasutades mõõdupuuna rekonstrueeritud ja uuendatud maaparandussüsteemide pinda ja ehitatud teid, siis on selle raha abil korda saanud 83 tuhat ha maaparandussüsteeme ja ehitatud üle 760 kilomeetri teid. Samas teame, et vajadus maaparanduse rahastuse osas on oluliselt suurem.

Öeldakse, et kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta. Kasutan seda lühikest tagasivaadet kui võimalust heita ka pilk tulevikku.

Euroopa Komisjon avaldas käesoleva aasta kevadel strateegia Talust taldrikule. Strateegia sõnum on, et toidutootmine Euroopas peab läbi jätkusuutlikkuse erinevates toidutarneahela etappides muutuma jätkusuutliku toidutootmise standardiks. Ma olen nõus, et vajame oma poliitikates senisest terviklikumat vaadet toidutarneahelale. Aga kust algab toidutootmine? Kas seemne mulda panekust või tegelikult veelgi varem? Ilmselt räägib minus igas eestlases peidus olev tammsaarelik geen, mis ütleb, et tegelikult hakkab toidutootmine juba varem. Algab mitte küll maaga võitlusest, nagu Tammsaare seda ise nimetas, aga algab maaga heaperemehelikust ümberkäimisest.

Me teame, et maailma rahvastik, kes vajab toitmist, kasvab jõudsalt. Samas põllumajandusmaa pindala väheneb. Põua all kannatava maa-ala pindala suureneb ning paratamatult nihkub põllumajandustootmine järjest rohkem aladele, kus veepuudus ei kummita. Oleme siinkohal väga heas positsioonis. Kui vaadata, kui palju meil on ühe inimese kohta põllumajandusmaad, oleme Euroopas esirinnas. Ka looduslikud tingimused loovad meile väga head eeldused toidu tootmiseks.

Oleme koostatavas põllumajanduse ja kalanduse arengukavas seadnud sihte järgmiseks 10 aastaks. Ühe strateegilise eesmärgina oleme seadnud, et meil on kasutuses 1 miljon hektarit põllumajandusmaad. Meenutades kuivendatud maa osakaalu numbreid kõne esimeses pooles, siis tuleb tõdeda, et hoida kuivendussüsteemid töökorras nii suurel alal, on keeruline ülesanne.

Nagu näitavad kliimauuringud ja -prognoosid, on meie aladel sademete aastamahud viimase 150 aasta jooksul pidevalt suurenenud. See tendents jätkub, kliimastenaariumites prognoositakse meie alal aastateks 2041–2070 sademete hulga aasta keskmiseks kasvaks 10%. See tähendab, et maaparandussüsteemide uuendamise ja hooldamise kõrval on meil vajadus juhtida põllumajandusmaalt ära järjest suurenevad vooluhulgad.

Maaparandus on valdkond, millega ei saa tegeleda hoogtöö korras. Ei ütle rahvatarkus ilmaaegu, et narrid maad ühe korra, narrib maa üheksa korda vastu. Seetõttu vajab maaparandus järjepidevat ja stabiilset rahastust.

Oleme hetkel ette valmistamas toetuskeeme uueks EL eelarveperioodiks. Saan siinkohal kinnitada, et plaanime maaparanduse investeeringute toetamisega jätkata ka uuel eelarveperioodil. Senisest enam tuleb maaparanduses arvestada aga erinevate keskkonna- ja kliimaeesmärkidega. Oluline on siinjuures leida tasakaal majanduslike ja keskkonnahoiu eesmärkide vahel.

Maaparanduse tulevik on koostöö ja ühistegevus, see saab olema ka tuleviku toetuskeemide fookus.

„Tões ja õiguses“ jõudsid Andres ja Madis kraavi kaevates ja esimest vett jooksmas lastes järeltulele, et üks tuleb kraavitamine odavam kui Pearuga kahasse.

Suur osa maaparandussüsteeme kuuluvad paljudele omanikele, seetõttu on ühisesvoolude hoid mõeldav ainult ühistegevusena. Kui Andres ja Pearu ei suutnud ühe kraavi kaevamises kokkuleppele jõuda, siis kümnetel maaomanikel on ühistuna tegutseda kordades raskem.

Seda suuremat tunnustust väärivad täna tegutsevad enam kui 60 maaparandusühistut ja neisse koondunud ligikaudu 2800 maaomanikku.

Kuigi nakkustest ja pisikutest rääkimine on täna tabuteema, siis ma loodan, et vähemalt koostööpõhisik ja positiivne eeskuju on nakkav ning me jõuame ühistegevuse tulemusel maaparanduses tulemuseni, kus me ei pea enam kunagi tõdema, et „üksinda tuleb odavam kui koos tehes“.

Head Maaparandajate Seltsi liikmed! Teie selts on 25 aasta jooksul olnud nii Maaeluministeriumile kui meie valitsemisala asutustele erinevate õigusaktide ja toetusmeetmete väljatöötamisel ja rakendamisel väga heaks partneriks. Ma loodan, et suudame üheskoos tammsaareliku maaga võitluse kõrval ühiskonna jaoks mõistetavamaks ja arusaadavamaks muuta maaparanduse olulisuse meie toidulaua algusena.

Soovin meie 25-aastasele juubilarile palju õnne, tervist ja nooruslikku pealehakkamist!

Marko Gorban

Põllumajandus- ja maaelupoliitika asekancler
Maaeluministerium